

I Will Be What I Will Be

Rambam vs. Ramban

שמות יג: ויאמר משה אל־האלהים הנה אנכי בא אל־בני ישראל ואמרתי להם אלהי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו־לי מה־שמו מה אמר אלהם: ויאמר אלהים אל־משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אלהי שלחני אליכם:

רש"י על שמות ג' י"ד: א'

היה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות. אמר לפניו: "ריבונו של עולם! מה אני מזכיר להם צרה אחרת, דיים בצרה זו!" אמר לו: יפה אמרת, "כה תאמר לבני ישראל: אהיה שלחני אליכם".

Moreh Nevuchim I:63

BEFORE approaching the subject of this chapter, we will first consider the words of Moses, "And they shall say unto me, What is His name? what shall I say unto them" (Exod. iii. 13). How far was this question, anticipated by Moses, appropriate, and how far was he justified in seeking to be prepared with the answer? Moses was correct in declaring, "But, behold, they will not believe me, for they will say, The Lord hath not appeared unto thee" (*ib.* iv. 1); for any man claiming the authority of a prophet must expect to meet with such an objection so long as he has not given a proof of his mission.

Again, if the question, as appears at first sight, referred only to the name, as a mere utterance of the lips, the following dilemma would present itself: either the Israelites knew the name, or they had never heard it: if the name was known to them, they would perceive in it no argument in favour of the mission of Moses, his knowledge and their knowledge of the divine name being the same. If, on the other hand, they had never heard it mentioned, and if the knowledge of it was to prove the mission of Moses, what evidence would they have that this was really the name of God? Moreover, after God had made known that name to Moses, and had told him, "Go and gather the elders of Israel. . . and they shall hearken to thy voice" (*ib.* xvi. 18), he replied, "Behold, they will not believe me nor hearken unto my voice," although God had told him, "And they will hearken to thy voice"; whereupon God answered, "What is that in thine hand?" and he said, "A rod" (*ib.* iv. 2).

In order to obviate this dilemma, you must understand what I am about to tell you. You know how widespread were in those days the opinions of the Sabeans: all men, except a few individuals, were idolaters, that is to say, they believed in spirits, in man's power to direct the influences of the heavenly bodies, and in the effect of talismans. Any one who in those days laid claim to authority, based it either, like Abraham, on the fact that, by reasoning and by proof he had been convinced of the existence of a Being who rules the whole Universe, or that some spiritual power was conferred upon him by a star, by an angel, or by a similar agency; but no one could establish his claim on prophecy, that is to say, on the fact that God had spoken to him, or had entrusted a mission to him: before the days of Moses no such assertion had ever been made. You must not be misled by the statements that God spoke to the Patriarchs, or that He had appeared to them. For you do not find any mention of a prophecy which appealed to others, or which directed them. Abraham, Isaac, or Jacob, or any other person before them did not tell the people, "God said unto me, you shall do this thing, or you shall not do that thing." or "God has sent me to you." Far from it! for God spoke to them on nothing but of what especially concerned them, i.e., He communicated to them things relating to their perfection, directed them in what they should do, and foretold them what the condition of their descendants would be; nothing beyond this. They guided their fellow-men by means of argument and instruction, as is implied, according to the interpretation generally received amongst us, in the words "and the souls that they had gotten in Haran" (Gen. xii. 5). When God appeared to our Teacher Moses, and commanded him to address the people and to bring them the message, Moses replied that he might first be asked to prove the existence of God in the Universe, and that only after doing so he would be able to announce to them that God had sent him. For all men, with few

exceptions, were ignorant of the existence of God; their highest thoughts did not extend beyond the heavenly sphere, its forms or its influences. They could not yet emancipate themselves from sensation, and had not yet attained to any intellectual perfection.

Then God taught Moses how to teach them, and how to establish amongst them the belief in the existence of Himself, namely, by saying *Ehyeh asher Ehyeh*, a name derived from the verb *hayah* in the sense of "existing," for the verb *hayah* denotes "to be," and in Hebrew no difference is made between the verbs "to be" and "to exist." The principal point in this phrase is that the same word which denotes "existence," **is repeated as an attribute**. The word *asher*, "that," corresponds to the Arabic *illadi* and *illati*, and is an incomplete noun that must be completed by another noun; it may be considered as the subject of the predicate which follows. The first noun which is to be described is *ehyeh*; the second, by which the first is described, is likewise *ehyeh*, the identical word, as if to show that the object which is to be described and the attribute by which it is described are in this case necessarily identical. This is, therefore, the expression of the idea that God exists, but not in the ordinary sense of the term; or, in other words, He is "the existing Being which is the existing Being," that is to say, the Being **whose existence is absolute**. The proof which he was to give consisted in demonstrating that there is a Being of absolute existence, that has never been and never will be without existence.

God thus showed Moses the proofs by which His existence would be firmly established among the wise men of His people. Therefore the explanation of the name is followed by the words, "Go, gather the elders of Israel," and by the assurance that the elders would understand what God had shown to him, and would accept it, as is stated in the words, "And they will hearken to thy voice." Then Moses replied as follows: They will accept the doctrine that God exists convinced by these intelligible proofs. But, said Moses, by what means shall I be able to show that this existing God has sent me? Thereupon God gave him the sign.

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ו

א כל המאבד שם מן השמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הקדוש ברוך הוא לוקה מן התורה, שהרי הוא אומר בעבודת כוכבים ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשו כן לה' אלהיכם
ב ושבעה שמות הם, השם הנכתב יו"ד ה"א וא"ו ה"א והוא השם המפורש, או הנכתב אדני, ואל, אלוה, ואלהים, ואהיה, ושדי, וצבאות, כל המוחק אפילו אות אחת משבעה אלו לוקה

כסף משנה	יורה דעה ער"ו:ט'
ומ"ש רבינו שהם שבעה שמות ובפרט אתה מוצא <u>שמונה!</u> היינו משום דאדניי וי"ה שם אחד ולא דמו לא"ל אלו"ה דהכא אדניי הוא נקרא אף כשהוא נכתב יהו"ה. ובנוסחא אחרת מספרי רבינו מצאתי שלא היה כתוב אלהי ולפי אותה גירסא הו"ו שפיר שבעה שמות אף אם נמנה שם הוי"ה ושם אדנות בשנים. ובנוסחא שנדפסה בוונציאה כתוב ושבעה שמות הם, שהם הנכתב יו"ד ה"א וא"ו ה"א והוא השם המפורש או הנכתב אדניי ואלו"ה ואלהי"ם ואהי"ה ושדיי וצבאו"ת. ונוסחא נכונה היא דמני שם אהי"ה בכלל השבעה שמות ואין אנו צריכים לידחק למנות שם ההוי"ה ושם אדנות באחד. ושפיר עבד דלא מני אל ולא אלהי משום דבכלל אלו"ה ואלהי"ם הו"ו אלא דאכתי קשה אמאי איצטריך למנות אלוה הא בכלל אלהי"ם הוא:	אסור למחוק אפילו אות אחת משבעה שמות שאינם נמחקים ולא מאותיות הנטפלות מאחריהם כגון ד' של אלהיך וכ"ם של אלהיכם ואלו השבעה שמות. שם ההוי"ה. ושם אדנות. ואל. אלוה. אלהים. שדי. צבאות. ויש גורסין ג"כ אהי"ה אשר אהיה (טור): ביאור הגר"א ויש גורסים כו'. הוא כנוסחא האחרונה שכתב הכ"מ ברמב"ם והיא הנכונה שהרי בגמ' מנו לה והיא ודאי שם קדש וכן מנו לה בירושלמי פ"ק דמגילה ואע"ג שבגמ' ובירושלמי מונה הרבה בכללם אינן אלא שבעה וכ"ה במ"ס פ"ד הלכה א' אלא שנשמט משם שם אלקים ושם הלכה ב' הכותב אלף למי"ד מדי אותיות כו':

הפסוק הזה אומר לך פרשני; כי לא יתכן שיאמר משה ואמרו לי מה שמו להיות להם אות שיאמינו בו, כי שאלת שמו ואמירתו להם אינה אות למי שלא יאמין בו מתחילה שאם ידעו ישראל אותו השם גם משה כהם ידע אותו, והנה ידיעתו כידיעתם ואיננה אות ומופת כלל, ואם לא שמעו בו מה הראיה שיאמינו בדבריו כלל. והנה אחרי הודיעו את השם הגדול אמר והן לא יאמינו לי (שמות ד': א'), ואז נתן לו אותות:

ואמר **ר"א (אבן עזרא על שמות ג': י"ג)** כי שאל משה מה שם יאמר לישראל משמותיו, כי באל שדי לא יעשה אותות רק בשם הגדול. ואין דבריו נכונים בעיני כי עדיין לא נאמר למשה שיעשה ביציאת מצרים אותות ומופתים גדולים ונפלאים, אבל שיצילם מיד מצרים ויעלם לארץ, ובשם אל שדי יוכל לבא בלב פרעה להצילם וגם לנצח העמים, וכבר הוציא שרה מביתו בנגעים גדולים שהביא עליו, ונצח אברהם לבדו המלכים הגדולים, וכל זה בעזרת אל שדי השם הנודע לאבות, וככה יעשה בבנים. ועוד כי יעקב אמר והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם (בראשית מח כא), ויוסף אמר פקוד פקוד אלהים אתכם (שם נ כה), והנה הפקידה באלהים:

ולפי דעתי היה משה גם בעת ההיא אב בחכמה גדול במעלת הנבואה, ודרך שאלה בקש שיודיעהו מי השולח אותו, כלומר באי זו מדה הוא שלוח אליהם, כענין שאמר ישעיה ועתה ה' אלהים שלחני ורוחו (ישעיה מח טז) והנה אמר ישאלוני על שליחותי אם היא במדת אל שדי היא שעמדה לאבות, או במדת רחמים עליונית שתעשה בה אותות ומופתים מחודשים ביצירה... ועל כן שאל מה אומר אליהם: ורבותינו נתעוררו לזה (שמו"ר ג'), אמרו ויאמר משה אל האלהים הנה אנכי בא אל בני ישראל, אמר ר' שמעון בשם ר' סימון אמר משה עתיד אני לעשות סרסור בינך וביניהם, כשתתן להם התורה ותאמר להם אנכי ה' אלהיך אלהי אבותיכם שלחני אליכם, אותה שעה נתברר משה על עסקיו, שנתירא אם ישאלו לו מה שמו מה אומר אליהם, באותה שעה היה מבקש משה שיודיענו הקב"ה את השם הגדול וזה ענין השאלה:

והנה ענהו האלהים אהיה אשר אהיה, אהיה עמכם בצרה זו ואהיה עמכם בצרות אחרות, אמר לפניו רבונו של עולם דיה לצרה בשעתה, אמר לו יפה אמרת, כה תאמר לבני ישראל וגוי' לשון רש"י...

ועוד אמר כיוצא בזה במדרש אגדה (מנורת המאור הראשון פרק הצדקה)... כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך אם פותחין את ידיהם ועושין צדקה אף אני אפתח את ידי, שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב (דברים כח יב), ואם אינן פותחין את ידיהם מה כתוב שם הן יעצור במים ויבשו וגוי' (איוב יב טו).

ועוד דרשו רבי יצחק אמר, אמר לו הקב"ה למשה אמור להם אני שהייתי ועכשיו אני הוא ואני הוא לעתיד לבא, לכך כתוב כאן "אהיה" שלש פעמים (שמו"ר ג ו) וביאור דעת רבי יצחק, כי בעבור שהזמן העובר והעתיד כלו בבורא בהוה כי אין חליפות וצבא עמו, ולא עברו מימיו כלום, לפיכך יקרא בו כל הזמנים בשם אחד מורה חיוב המציאות:

...והגאון רב סעדיה כתב כי ביאורו אשר לא עבר ולא יעבור כי הוא ראשון והוא אחרון קרובים דבריו לדברי רבי יצחק.

והרב אמר במורה הנבוכים (א סג) הנמצא אשר הוא נמצא, כלומר ראוי המציאות. יבאר להם כי יש נמצא ראוי להמצא שלא היה נעדר ולא יהיה נעדר:

והנה לדעת אלה החכמים צריך שנפרש כי הקב"ה אמר למשה שיאמר להם זה השם וילמדם אותו. כלומר שיפרט להם ראיות שכליות אשר בהם יתקיים אצל חכמיהם זה השם, כלומר המציאות או הקיום אשר לא עבר ולא יעבור, כי זכירת השם בלבד, יאמר מה שיאמר, איננו ראייה לבטל מהם דעת הקדמות או האפיקורסות המחושב בביטול המציאות לגמרי ואין זה משמעותו של מקרא, אבל כי הזכרת השם להם הוא הראיה והוא האות והמופת על דברם שישאלוהו:

ועל דעתי לא יסתפקו זקני ישראל במציאות הבורא כאשר הרב וחלילה.

אבל זה השם תשובת שאלתו שפירשנו לך, הודיעו שהוא שלוח אליהם במדת הדין אשר במדת הרחמים. ואמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם, שיזכיר להם השם האחד לבדו להורות על האחדות. ולכך צוהו עוד כה תאמר אל בני ישראל ה' שלחני (שמות ג': ט"ו), כי השם הזה הוא מדת רחמים, וידעו כי יוליך לימין משה זרוע תפארתו (ישע"י ס"ג י"ב), ויחדש אותות ומופתים בעולם. והנה פירש לו כי אהיה אשר צוהו לאמר להם, הוא השם הגדול הזה. והם שוים בלשונם ובאותיות, כי שתי האותיות האחרונות שבשם הראשון הם הקודמות בזה, כי בראשון יורו על חכמת שלמה, כדכתיב וה' נתן חכמה לשלמה (מלכים א ה': כ"ו), ובזה יורו על חכמת אלהים ואות האל"ף בראשון תורה על הקדמות והיחיד, והיו"ד בשני על עשר ספירות בלי מה. ונלקחו שתי האותיות האלה האל"ף והיו"ד משני השמות הקדושים ונכתבו תחילה וסוף בשם הנכתב ונקרא באל"ף דל"ת, להורות כי הוא אצילות מן הראש ועד הסוף, ומדת הדין באמצע, כי שמי בקרבן (שמות כ"ג: כ"א). ומכאן תבין למה קמצהו, ונשתמש לשון הקדש בשם ההוא בכל שם אדנות, כי ממנו כל הממשלה והשלטון. והקב"ה יראנו נפלאות מתורתו: